

مقدمه

شناخت منابع مرجع و استفاده از این منابع در انجام دادن کارهای پژوهشی به وسیله پژوهشگران و همچنین کتابداران مرجع در پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی مخاطبان بخش مرجع و راهنماییهای استفاده از این منابع از سالهای دور مورد توجه کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، تخصصی و سایر انواع کتابخانه‌ها بوده است. بخشهای مجموعه‌سازی، کتابداران مرجع و متخصصان کتابداری کوشیده‌اند با شناسایی و انتخاب مناسب این دسته از منابع، مجموعه‌ای مفید و قابل استفاده برای مراجعان به کتابخانه‌ها فراهم کنند. بدیهی است هر قدر این منابع به لحاظ کیفی و محتوایی ارزشمند، به لحاظ تاریخی روزآمد و از نظر کاربردی مورد استفاده بیشتری داشته باشند، کتابخانه‌ها، به خصوص بخش مرجع آن، در ارائه خدمات به مخاطبان توفیق بیشتری خواهند یافت.

بدین سبب در برنامه‌ریزیهای درسی دانشگاهی گروههای کتابداری و اطلاع‌رسانی، دروس مرجع در مقاطع مختلف جایگاه ویژه‌ای داشته و دارند. در هر مقطعی نیز متناسب با نیاز، دروس مختلف مرجع تدریس می‌شود. «مرجع‌شناسی عمومی فارسی و عربی» یکی از این دروس است که معمولاً در دوره‌های کاردانی و کارشناسی ارائه می‌شود. هدف از تدوین این کتاب دسته‌بندی منابع مرجع عمومی و بحث در مورد هر کدام از این دسته‌بندیها و تقسیم‌بندیهای مربوط به آنها و معرفی منابع مرجع عمومی پایه و مهم فارسی و عربی و توضیح و شرحی مختصر درباره هر کدام از آنهاست؛ به گونه‌ای که دانشجویان با نام و محتوای اطلاعاتی هر منبع آشنا شوند و سپس با طرح تعدادی پرسش قابل‌بازرسی از منابع معرفی شده و با توجه به شناخت قبلی از منبع خاص به جستجو برای یافتن پاسخ پرسش بپردازند. به عبارتی دانشجویان ابتدا با منابع مهم و کاربردی مرجع آشنا می‌شوند و سپس با انجام دادن تمرین و کار با منابع، مهارتهای بازرسی اطلاع از آنها را نیز به دست می‌آورند. در معرفی منابع تلاش شده است نمونه‌هایی که شکل الکترونیک آنها وجود دارد به

همراه آدرس دسترسی به آنها نشان داده شود. بدیهی است تغییر احتمالی آدرسها پس از تألیف مسئولیتی را متوجه نویسندگان این اثر نخواهد کرد.

در تهیه اطلاعات این کتاب از منابع مرجعی که اساتید بزرگوار این رشته نگاشته‌اند و همچنین متون دیگری که اساتید دیگر رشته‌ها نوشته‌اند بهره فراوان گرفته شده است. این منابع در بخش انتهایی کتاب آمده‌اند. این اثر را به پیشگامان و اساتید بزرگوار مرجع در ایران شادروان پروین انوار (استعلامی)، که الفبای مرجع را از او آموختیم، و نوش آفرین انصاری، همراه همیشگی که رهنمودهای ایشان به دانشجویان همواره مفید، اثرگذار و مستمر است، تقدیم می‌نماییم. امید است این تلاش اندک تا حدودی کمبود منابع انتشاریافته در این بحث را جبران کند.

انتظار دارد استادان محترم و همکاران ارجمند دانشگاهی که عهده‌دار تدریس دروس مرجع‌اند با دیدی نقادانه به بررسی این اثر پردازند و کمبودها و کاستیهای موجود را به نگارندگان متذکر شوند.

من الله توفیق

محمود شمس‌بُد

دکتر نشانه پاکدامن